

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ
ΑΙΓΑΙΟΠΕΛΑΓΙΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Δράση 4: Εκπαίδευση και υποστήριξη προς τις τοπικές κοινωνίες

Παραδοτέο 3

Διδακτικό Υλικό της διδακτικής ενότητας:

**«Ισλαμικές αντιλήψεις και πρακτικές για την
συγκρότηση της οικονομίας και της εργασίας»**

Τίτλος Ειδικού Θεματικού Προγράμματος:
**«Θρησκευτικές και πολιτισμικές ετερότητες στην
Εμπορική Ναυτιλία. Η χρησιμότητα της γνώσης του
Πολιτισμού και των θρησκειών στους χώρους εργασίας»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Πολύκαρπος Καραμούζης

**Συντάκτης: Ισίδωρος Παχουνδάκης,
Καθηγητής Κοινωνιολογίας
Σχολής Πλοιάρχων Κέντρου
Επιμορφώσεως Στελεχών
Εμπορικού Ναυτικού**

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
Η οργάνωση της οικονομίας και της εργασίας στο Ισλάμ	3
Διαφορές με το δυτικό σύστημα	9
Τα Συμβούλια	10
Βιβλιογραφία	11

Εισαγωγή

Το Ισλάμ ως κοσμοσύστημα είναι σχετικά μια απλή πίστη που προσβλέπει στην οργάνωση κυρίως της καθημερινότητας του ανθρώπου. Το Ισλάμ διαπερνά όλες τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές δομές, μια κοινωνίας, ενός κράτους, ενός έθνους, μιας φυλής και είναι αυτό που καθορίζει τις μεταξύ των ανθρώπων σχέσεις. Το Ισλάμ είναι εκείνο το θρησκευτικό σύστημα, το οποίο είναι σχέση μεταξύ των ανθρώπων σε μια κοινωνία, μεταξύ του ανθρώπου και του Θεού, της φύσης, του σύμπαντος κόσμου, του εαυτού μας και του άλλου. Το Ισλάμ είναι ο αρχικός και τελικός ρυθμιστής όλων των ειδών των σχέσεων που υπάρχουν. Είναι αδιανόητο για την Ισλαμική αντίληψη των πραγμάτων, να μην είναι εκείνη η θρησκεία που θα ορίσει τις οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων.

Η οργάνωση της οικονομίας και της εργασίας στο Ισλάμ

Το Ισλάμ έχει οριοθετήσει τις ακριβείς οικονομικές και εργασιακές σχέσεις των ανθρώπων σε μια κοινωνία, σχετικά μας αναφέρει για το Ισλαμικό Τραπεζικό Σύστημα, ο Dr. Saleh Jallad.

Το Ισλάμ για τους περισσότερους μουσουλμάνους αποτελεί ένα ολοκληρωμένο οικονομικό σύστημα στο οποίο η πνευματική και υλική ευημερία του ατόμου και της κοινωνίας είναι συνυφασμένες. Στο διάβα των αιώνων, η ανάπτυξη ενός Ισλαμικού οικονομικού μοντέλου βασισμένου στις αρχές της ελεύθερης αγοράς υπήρξε ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες στην ικανότητα του Ισλάμ να υπερβεί γεωγραφικούς, πολιτικούς και εθνικούς φραγμούς. Αναγνωρίζοντας τον εν δυνάμει καταστροφικό αντίκτυπο των ανθρωπίνων αδυναμιών στην κοινωνία εάν οι υλιστικές παρορμήσεις του ατόμου δεν ελέγχονταν εκούσια, το Ισλάμ εισήγαγε συγκεκριμένους κανόνες Σαρία που διασφαλίζουν ένα ελάχιστο επίπεδο οικονομικής δικαιοσύνης για όλα τα στρώματα της Ισλαμικής κοινωνίας. Η κύρια αιτία της κοινωνικής και οικονομικής αστάθειας που προσδιορίζεται στο Κοράνι είναι η Ρίμπα, (τοκογλυφία), που μεταφράζεται συνήθως ως «τόκος» (και σε γενικές γραμμές είναι παρόμοια με την έννοια που είχε υιοθετήσει η Χριστιανική Εκκλησία μέχρι πριν από λίγους αιώνες). Επιπρόσθετες σημαντικές απαγορεύσεις και κατευθυντήριες γραμμές εισήχθησαν προκειμένου να προστατεύσουν την ευημερία της κοινωνίας χωρίς να απειληθούν ο ρόλος και τα δικαιώματα των επιχειρηματιών. Ήταν φανερό ότι οι ηθικοί κανόνες που όρισε η Σαρία θα

μπορούσαν να δημιουργήσουν μια αυτόματη ισορροπία μεταξύ οικονομικής και κοινωνικής δικαιοσύνης, και συνεπώς να διατηρηθεί έτσι η σταθερότητα στους κόλπους του συστήματος. Οι οικονομικές συναλλαγές που βασίζονται στην κατοχή υλικών αγαθών από πωλητές και αγοραστές διασώζονταν στον Ισλαμικό κόσμο μέχρι πρόσφατα, ιδίως σε απόμακρες περιοχές τις οποίες είχε παραμελήσει το συμβατικό τραπεζικό σύστημα. Επιπλέον το συμβατικό τραπεζικό σύστημα δεν είχε ανοσία σε παραδοσιακά Ισλαμικά οικονομικά και χρηματιστηριακά εργαλεία τα οποία δανείστηκε. Στο μυαλό έρχεται η Αγγλική λέξη «τσεκ» (επιταγή). Προέρχεται από την αραβική λέξη Σουκ (πληθυντικός Σουκούκ) που αντιστοιχεί σε ένα συμβόλαιο μεταξύ δύο νοημόνων πλευρών. Εγγενής τόσο στο συμβατικό όσο και στο Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα είναι η έννοια της χρηματοοικονομικής μεσολάβησης. Σκοπός και στις δυο περιπτώσεις είναι η ενεργοποίηση του οικονομικού συστήματος με την μεταφορά χρημάτων από μονάδες πλεονασματικών καταθέσεων σε μονάδες ελλειμματικών καταθέσεων, συμπεριλαμβανομένων νοικοκυριών, επιχειρήσεων, κυβερνήσεων. Και στα δυο συστήματα με το πέρασμα του χρόνου αναπτύχθηκαν κανόνες ηθικής που πηγάζουν από τις ιδιαίτερες ιστορικές και ηθικές αρχές του κάθε συστήματος. Καθώς το υλικό και πνευματικό περιβάλλον εξελίσσονταν, αμφότερα γνώρισαν ηθικές αλλαγές και προσαρμογές. Οι συμβατικές τραπεζικές συναλλαγές που βασίζονται στην καπιταλιστική ιδεολογία η οποία εμπεριέχει τον τόκο ως θεμελιώδες στοιχείο της επιτυχίας της, κυριαρχούν σήμερα στην οικονομική ζωή παγκοσμίως. Εν τούτοις, σε αντίθεση με το Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα, το συμβατικό είναι αποξενωμένο από τους καταθέτες - οι καταθέτες αποποιούνται του δικαιώματος τους να διαχειρίζονται τις περιουσίες τους, και εκχωρούν το δικαίωμα αυτό στα τραπεζικά ιδρύματα. Τα συμβατικά τραπεζικά ιδρύματα συσσωρεύουν τα κέρδη τους από την αποκλειστική διαχείριση των χρημάτων των καταθετών τους, βασικά ως προϊόν που επιφέρει απόδοση λόγω του παράγοντα χρόνου. Τα κέρδη αποδίδονται μόνο στους μετόχους, ενώ οι ζημιές είναι εις βάρος των καταθετών. Αυτό το σύστημα βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στο κριτήριο της οικονομικής αποδοτικότητας και αναγνωρίζεται και στηρίζεται σθεναρά από τις κυβερνήσεις, τη βιομηχανία, το δημόσιο, τα πανεπιστήμια και τους πολιτικούς θεσμούς ανά τον πλανήτη. Είναι αυταπόδεικτο πως καθώς ο ηθικός σταθεροποιητικός μηχανισμός εξασθενούσε, το σύστημα του επιτοκίου ενισχύονταν. Αυτή η εξέλιξη ήταν περισσότερο αισθητή στον Ισλαμικό κόσμο, τουλάχιστον μέχρι την αρχή του τελευταίου τετάρτου του 20^{ου} αιώνα, την περίοδο της πρώτης αύξησης της τιμής του πετρελαίου. Ωστόσο κλιμακώθηκε θεαματικά μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου. Το επακόλουθο κύμα Ισλαμοφοβίας που διαπότισε τους νόμους

και τις ρυθμίσεις πολλών χωρών παρήγαγε μια ρεβιζιονιστική αντίδραση στον Ισλαμικό κόσμο. Η αναζήτηση ασφαλέστερων εναλλακτικών οδήγησε στην εκ νέου ανακάλυψη του εν υπνώσει Ισλαμικού οικονομικού μοντέλου και στην άνοδο του Ισλαμικού τραπεζικού συστήματος ως εναλλακτικό απέναντι στο συμβατικό τραπεζικό σύστημα. Οι ηθικοί κανόνες που είναι ενσωματωμένοι στο Ισλαμικό χρηματοοικονομικό σύστημα, οι οποίες διέπουν τις οικονομικές και χρηματιστηριακές συναλλαγές, περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την ελευθερία της σύμβασης, την προστασία από την Ρίμπα (τοκογλυφία), την προστασία από το Αλ- Γκαράρ (το υπέρμετρο ρίσκο), την προστασία από το αθέμιτο εισόδημα (τζόγος), την προστασία από την χειραγώγηση των τιμών, το δικαίωμα της δίκαιης συναλλαγής, το δικαίωμα της ισότιμης και ακριβούς πληροφόρησης, την προστασία από το Νταράρ (ζημία/ βλάβη), και προάγει τη συνεργασία και αμοιβαία αλληλεγγύη. Αυτή η εναλλακτική στο συμβατικό τραπεζικό σύστημα είχε μια αναπάντεχα θετική επίδραση σε μια ευρεία γκάμα οικονομικών οργανισμών παγκοσμίως. Στη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων δεκαετιών το Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα κατέγραψε έναν θεαματικό ρυθμό ανάπτυξης σε γεωγραφικό, δομικό και οικονομικό επίπεδο. Σήμερα λειτουργούν 267 Ισλαμικές τράπεζες σε 45 χώρες και διαχειρίζονται περισσότερα από 262 δισεκατομμύρια δολάρια σε κεφάλαια, με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 12%. Τα κεφάλαια τους έχουν φτάσει τα 201 δισεκατομμύρια δολάρια, με μέσο ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 23%, και κέρδη που κατά μέσο όρο κυμαίνονται γύρω στο 11% ετησίως. Αξίζει να σημειωθεί ότι 300 συμβατικές τράπεζες, συμπεριλαμβανομένων πολλών διεθνών τραπεζών, προσφέρουν Ισλαμικά τραπεζικά προϊόντα. Εκτιμάται επίσης ότι μέσα στην επόμενη δεκαετία το Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα θα διαχειρίζεται περίπου το 50% των καταθέσεων στον Ισλαμικό κόσμο, καθώς η εμπιστοσύνη σε αυτού του τύπου χρηματιστηριακών διαμεσολαβήσεων αυξάνεται. Η πρόσφατη χρηματιστηριακή και τραπεζική κρίση έδωσε μεγαλύτερη ώθηση στην αναζήτηση ασφαλέστερων εναλλακτικών, ιδίως καθώς διάφορα οικονομικά στοιχεία επιβεβαιώνουν την εγκυρότητα δύο συμπερασμάτων ευνοϊκών για το Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα. Το πρώτο είναι ότι οι Ισλαμικές τράπεζες υπέστησαν μικρότερο πλήγμα σε σύγκριση με τις συμβατικές. Το δεύτερο είναι η γενική αίσθηση ότι οι συμβατικές τράπεζες προκαλούν μια σοβαρή οικονομική αδικία, εφόσον θεωρούνται ιδρύματα που οδηγούν στην ιδιωτικοποίηση των κερδών και στην παγκοσμιοποίηση των ζημιών. Οι καταθέτες στο Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα, σε αντίθεση με τους καταθέτες στις συμβατικές τράπεζες, θεωρούνται ως συνιδιοκτήτες (Ράμπ Μαλ) και συνεπώς έχουν μερίδιο στα κέρδη και τις ζημιές των οικονομικών δραστηριοτήτων του ιδρύματος. Η αποφυγή του υπέρμετρου ρίσκου και η

απαγόρευση της διαπραγμάτευση των χρεών μειώνουν τις εγγενείς πιθανότητες οικονομικών καταστροφών. Επιπλέον, το Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα είναι διαθέσιμο και σε μη μουσουλμάνους, ενώ σημαντικός αριθμός μουσουλμάνων ίσως επιλέξουν να μην συναλλάγουν με συμβατικά τραπεζικά ιδρύματα, ιδίως όπου υπάρχει αυτή η δυνατότητα εναλλακτικής επιλογής. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί πως η ανάπτυξη του Ισλαμικού τραπεζικού συστήματος συνεχίστηκε παρά τα πολυάριθμα εμπόδια, όπως: η ανεπαρκής δημόσια γνώση του τρόπου λειτουργίας του Ισλαμικού τραπεζικού συστήματος, η έλλειψη καταρτισμένου/εξειδικευμένου επαγγελματικού προσωπικού, η έλλειψη ενημερωτικών προγραμμάτων σε πανεπιστήμια, και οι ειδικοί στη Σαρία που εγκρίνουν συναλλαγές με ανεπαρκείς γνώσεις για τη σύγχρονη οικονομία. Από την άλλη πλευρά, παρότι τα Ισλαμικά τραπεζικά συστήματα καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες, δεν έχουν καταφέρει ακόμη να καθιερώσουν μια γκάμα προϊόντων και υπηρεσιών που να καλύπτει την πλειονότητα των απαιτήσεων των αποταμιευτικών/χρεωστικών λογαριασμών. Συνεπώς τα συμβατικά και Ισλαμικά τραπεζικά συστήματα αλληλοσυμπληρώνονται στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και της δραστηριοποίησης της οικονομίας¹.

Το Ισλάμ φαίνεται να είναι ένας βαθιά ριζωμένος ολόκληρος τρόπος ζωής, και υπό την καθοδήγηση του Αλλάχ, εκτείνεται σε όλους τους τομείς της ζωής του ανθρώπου, ατομικά και συλλογικά. Το Ισλάμ φαίνεται να έχει δώσει λεπτομερείς κανονισμούς για την οικονομική ζωή, η οποία πρέπει να είναι ισορροπημένη και δίκαιη. Οι Μουσουλμάνοι καλούνται να αναγνωρίσουν ότι ο πλούτος, τα κέρδη και τα υλικά αγαθά είναι ιδιοκτησία του Θεού, και ότι εκείνοι είναι απλώς διαχειριστές όλων αυτών. Οι αρχές του Ισλάμ αποσκοπούν στη δημιουργία μιας δίκαιης κοινωνίας, όπου όλοι θα συμπεριφέρονται υπεύθυνα και με ειλικρίνεια. Οι θεμελιώδεις αρχές του ισλαμικού οικονομικού συστήματος είναι τα εξής: πρώτον ο μουσουλμάνος δεν πρέπει να ζητά όταν δανείζει τόκους, η τοκογλυφία θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα αμαρτήματα για το Ισλάμ και επομένως απαγορεύεται, δεύτερον απαγορεύεται η απόκτηση ιδιοκτησίας ή πλούτου από απάτη, εξαπάτηση, κλοπή, ή άλλα ψεύδη, τρίτον απαγορεύεται για ένα κηδεμόνα να λάβει μέρος από την περιουσία ορφανού, τέταρτον απαγορεύονται τα κέρδη από τα τυχερά παιχνίδια, λαχεία, καθώς και από την παραγωγή, πώληση και διανομή του αλκοόλ, πέμπτον θεωρείται παράνομη η συσσώρευση

¹ Saleh Jallad, Ισλαμικό Τραπεζικό Σύστημα (Τραπεζικό Σύστημα Χωρίς Τόκο) Συγκριτική Ανάλυση, χ.χ.χ.τ..

τροφίμων και άλλων αγαθών πρώτης ανάγκης, καθένας θα πρέπει να παίρνει ό,τι χρειάζεται και όχι περισσότερο απ' αυτό, έκτον ένας μουσουλμάνος οφείλει και πρέπει να είναι υπεύθυνος στο πως, πού και πότε πρέπει να δαπανώνται τα χρήματα, έβδομον οι Μουσουλμάνοι πρέπει να καταβάλουν Zakat (ελεημοσύνη), όγδοον οι Μουσουλμάνοι καλούνται να δώσουν συνέχεια στη φιλανθρωπία, γιατί με αυτό τον τρόπο θα λάβουν μεγάλη ανταμοιβή στο παρόντα χώρο και χρόνο, αλλά και στον επέκεινα. Η βασική διαφορά όπως φαίνεται ανάμεσα στο ισλαμικό και το δυτικό τραπεζικό και οικονομικό σύστημα είναι ουσιαστικά η απουσία του χαρακτηριστικού που θεωρούνταν παραδοσιακά ως το «κύριο όπλο» των δυτικών οικονομιών: οι τόκοι. Το Ισλάμ απαγορεύει την ύπαρξη και εκμετάλλευση τόκων, όπως προαναφέραμε. Αν και εν πρώτης όψεως κάτι τέτοιο φαντάζει ως τροχοπέδη, ορισμένοι αναλυτές διαφωνούν θεωρώντας ότι οι μεγαλύτερες ισλαμικές τράπεζες, βρίσκονται σε μια σταθερότερη θέση από ότι οι μεγαλύτερες αμερικανικές και Ευρωπαϊκές.

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του ισλαμικού συστήματος, που το διαφοροποιεί από το αντίστοιχο δυτικό, είναι η ισότητα: η ισλαμική οικονομία δε βασίζεται στην αρχή της επίτευξης του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους: το χρήμα θεωρείται ως μέσον ανταλλαγής «πραγματικών» προϊόντων, όχι σαν κάτι του οποίου η διαχείριση/ εκμετάλλευση (μέσω των τόκων και των περίπλοκων επενδυτικών προγραμμάτων) μπορεί να οδηγήσει σε επίτευξη οικονομικής ευημερίας. Στο ισλαμικό σύστημα, το χρήμα χρησιμοποιείται για να διευκολύνει την κυκλοφορία «απτών» προϊόντων και υπηρεσιών, κάτι το οποίο ευνοεί και αναζωογονεί την παραγωγική οικονομία- σε καμία περίπτωση δεν παρατηρείται η αποστασιοποίηση από την «πραγματική οικονομία» που παρατηρήθηκε και συνεχίζει να παρατηρείται στο δυτικό κόσμο. Επίσης όπως φαίνεται αφήνει εκτός ολόκληρο το οικοδόμημα των περίπλοκων οικονομικών υπολογισμών/ υποθέσεων και ρίσκων που αποτελεί στοιχείο ad hoc της Δυτικής οικονομικής κουλτούρας. Η Σαρία απαγορεύει την αβεβαιότητα ή την ασάφεια στα συμβόλαια ή την απόκρυψη πληροφοριών, ενώ παράλληλα επιτάσσει το «παιχνίδι εκ του ασφαλούς» - οι τράπεζες διαφυλάσσουν τα κεφάλαιά τους αντί να τα χρησιμοποιούν με σκοπό την επίτευξη περαιτέρω κερδών. Όσον αφορά τώρα στις υπηρεσίες υποθηκών, στο ισλαμικό οικονομικό μοντέλο υπαγορεύονται τα εξής: η τράπεζα και ο πελάτης συμφωνούν σε συγκεκριμένο ύψος δανείου, περίοδο αποπληρωμής και στην τελική τιμή του ακινήτου, πριν ακόμη ο πελάτης λάβει τα χρήματα. Αν ο πελάτης δεν μπορεί να αποπληρώσει το ακίνητο, τότε αυτό θα μπει σε δημοπρασία και τα κέρδη θα μοιραστούν ανάμεσα στην τράπεζα και αυτόν. Κατ' επέκταση

αυτού και οι δύο πλευρές φέρουν ευθύνες- κάτι το οποίο είναι το γενικότερο χαρακτηριστικό του ισλαμικού συστήματος.

Δυτικοί οικονομικοί σύμβουλοι και αναλυτές φαίνεται να έχουν αρχίσει να υιοθετούν τέτοιες θέσεις, κατά τον καθηγητή Κένεθ Ρόγκοφ του πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, «σε έναν ιδεατό κόσμο, η ισότητα όσον αφορά στους δανεισμούς και οι άμεσες επενδύσεις θα έπαιζαν έναν πολύ σημαντικό ρόλο [στη λειτουργία της οικονομίας]». Σχετικά με τον κοινωνικό ρόλο των οικονομικών ιδρυμάτων, η Σαρία επιτάσσει πως είναι υποχρέωσή τους να συνεισφέρουν στην κοινωνική πρόοδο: οικονομικά μεταφράζεται ως συνεχή παροχή (ατόκων) κεφαλαίων με σκοπό την ανάπτυξη του κοινωνικού συνόλου, ενώ ιδιαίτερη σημασία δίνεται στο θέμα της αποταμίευσης με σκοπό την εξασφάλιση της συνταξιοδότησης.

Αξιοσημείωτο είναι πως τα χρέη που επιβαρύνουν τις μεγαλύτερες ισλαμικές τράπεζες είναι πολύ μικρότερα από ότι τα αντίστοιχα των αμερικανικών και Ευρωπαϊκών. Αυτό δε σημαίνει πως ο ισλαμικός κόσμος έχει μείνει ανεπηρέαστος από την οικονομική κρίση. Πολλές από τις χώρες που τον αποτελούν βασίζονται στις εξαγωγές πετρελαίου για τη λειτουργία της οικονομίας τους, και οι διακυμάνσεις στις τιμές είχαν τις επιπτώσεις τους- ενώ σημαντικά πλήγματα επέφεραν στις εν λόγω οικονομίες και οι μαζικές περικοπές θέσεων εργασίας, φαινόμενο το οποίο παρατηρήθηκε σε όλο τον κόσμο. Ωστόσο, όπως φαίνεται οι περιπτώσεις οι ζημιών δεν ήταν αντίστοιχες αυτών που σημειώθηκαν στη Δύση.

Η Όλγα Αριστείδου του Κέντρου Ανατολικών Σπουδών με αφορμή το 9ο Παγκόσμιο Ισλαμικό Οικονομικό Forum που πραγματοποιήθηκε στο Λονδίνο, αναφέρθηκε στα «ισλαμικά χρηματοοικονομικά», και ποιες είναι οι πιθανές διαφορές τους, από το κλασικό δυτικό σύστημα. *Ο Ισλαμικός Χρηματοπιστωτικός τομέας αντιπροσωπεύει σήμερα σχεδόν 500 δισεκατομμύρια ευρώ επενδύσεων σε όλο τον κόσμο και περισσότερες από 75 χώρες του μουσουλμανικού κόσμου. Μάλιστα, 300 συμβατικές τράπεζες, συμπεριλαμβανομένων πολλών διεθνών τραπεζών, προσφέρουν Ισλαμικά τραπεζικά προϊόντα. Εκτιμάται επίσης ότι μέσα στην επόμενη δεκαετία το Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα θα διαχειρίζεται περίπου το 50% των καταθέσεων στον Ισλαμικό κόσμο, καθώς η εμπιστοσύνη σε αυτού του τύπου χρηματοπιστωτικών διαμεσολαβήσεων αυξάνεται. Ακόμα και τα μη μουσουλμανικά κράτη δημιουργούν διάφορες διευκολύνσεις, ώστε να ευνοήσουν τις συμφωνίες στον ισλαμικό*

χρηματοοικονομικό τομέα. Στην Ευρώπη, το Λονδίνο παίζει ηγετικό ρόλο, αν και δέχεται έντονο ανταγωνισμό από το Παρίσι, αλλά και από τις Βρυξέλλες, που ανακοίνωσαν πρόσφατα ότι επιθυμούν να γίνουν η ευρωπαϊκή πρωτεύουσα των ισλαμικών χρηματοοικονομικών. Οι συγκεκριμένες χώρες (αλλά και άλλες ευρωπαϊκές) , δεν περιορίζονται μόνο στα ισλαμικά χρηματοοικονομικά, αλλά ανοίγονται όλο και περισσότερο στην ισλαμική οικονομία στο σύνολο της, αποδεικνύοντας έτσι ότι η ισλαμική οικονομία είναι μία παγκοσμιοποιημένη και ραγδαίως αναπτυσσόμενη οικονομία. Κομβικό της σημείο, φυσικά το Ντουμπάι.

Διαφορές με το δυτικό σύστημα

Βασικό ρόλο στον Ισλαμικό Χρηματοπιστωτικό Τομέα παίζει η «Σαρία». Με αυτόν τον όρο, ουσιαστικά εννοούμε ένα νομικό σύστημα βασισμένο στην ισλαμική ηθική και στις διδαχές του Κορανίου. Μεταξύ άλλων, η Σαρία υποδεικνύει και την γραμμή που πρέπει να ακολουθήσουν οι Μουσουλμάνοι στα οικονομικά τους ζητήματα. Άρα έχουμε ένα σύστημα όπου υπάρχει σεβασμός στην αρχή της κατανομής των κερδών και των ζημιών, απαγορεύονται οι τόκοι, η κερδοσκοπία, αλλά και οι επενδύσεις σε τομείς που θεωρούνται Χαράμ, δηλαδή παράνομοι (όπως το αλκοόλ και ο καπνός). Επίσης, υπάρχει ελευθερία σύμβασης, προστασία από την Ρίμπα (τοκογλυφία) και από το Αλ-Γκαράρ (υπέρμετρο ρίσκο), δικαίωμα δίκαιης συναλλαγής και προώθηση της συνεργασίας και της αμοιβαίας αλληλεγγύης. Βασικό δόγμα δηλαδή είναι «Δεν χρεώνουμε τόκους, αλλά βγάζουμε τα κέρδη μας μέσω προμηθειών από τις αγοραπωλησίες».

Το σημαντικό είναι ότι πρόκειται για ένα σύστημα που διαδίδεται όλο και περισσότερο, και αποκτά μία περίοπτη θέση στο παγκόσμιο στερέωμα. Σημαντικές χώρες κυρίως της Μέσης Ανατολής, αλλά και γενικότερα της Ασίας και της Αφρικής έχουν υιοθετήσει αυτό το χρηματοοικονομικό σύστημα.

Μία μικρή ιστορική ανασκόπηση

Το 1970 δημιουργήθηκε ο Οργανισμός της Ισλαμικής Διάσκεψης, μέσω του οποίου προωθήθηκε και η ιδέα της ισλαμικής τράπεζας. Πέντε χρόνια αργότερα, η ιδέα υλοποιήθηκε και ιδρύθηκε η Ισλαμική Τράπεζα Ανάπτυξης, καθώς και άλλες ισλαμικές τράπεζες, όπως η Dubai Islamic Bank, Kuwait Finance House, Bahrain Islamic Bank. Τέλη της δεκαετίας του '70 και

αρχές της δεκαετίας του '80, έχουμε τον συνολικό εξισλαμισμό των οικονομικών συστημάτων χωρών, όπως του Σουδάν, του Πακιστάν του Ιράν, της Σαουδικής Αραβίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, της Ινδονησίας, της Μαλαισίας και άλλων κρατών. Μέχρι το 2008, τα ισλαμικά χρηματοοικονομικά είχαν κυριαρχήσει σε όλη τη Μέση Ανατολή, τη Νοτιοανατολική Ασία και τη Βόρεια Αφρική.

Τα Συμβούλια

Για να μπορεί μία τράπεζα ή μία ασφαλιστική εταιρεία να προωθήσει και να υποστηρίξει τα ισλαμικά χρηματοοικονομικά προϊόντα, οφείλει εκ νόμου να έχει ένα Συμβούλιο, το οποίο θα εποπτεύει ότι οι διαδικασίες και τα προϊόντα πληρούν όλους τους κανόνες. Τα μέλη αυτών των Συμβουλίων, είναι άριστοι γνώστες και μελετητές της Σαρία, με ανεπτυγμένες ικανότητες στον τραπεζικό και χρηματοοικονομικό τομέα.

Συγκεκριμένα, τα Συμβούλια, είναι επιφορτισμένα να εξετάζουν αν στις συναλλαγές, πληρούνται τα παρακάτω : 1) Οι όροι της συναλλαγής είναι σύμφωνες με τη Σαρία; 2) Είναι η καλύτερη επένδυση για τον πελάτη; 3) Η προτεινόμενη επένδυση θα παράγει προστιθέμενη αξία για τον πελάτη; Για την κοινότητα; Για την κοινωνία; 4) Ως διαχειριστής του ταμείου, η τράπεζα θα κάνει τη συναλλαγή με τον ίδιο τρόπο, με τον οποίο θα ενεργούσε για δικό της λογαριασμό;

Μειονεκτήματα

Βέβαια, δεν είναι όλα τόσο «ρόδινα» όσο ακούγονται. Μπορεί να δίνεται η εντύπωση ότι τα ισλαμικά χρηματοοικονομικά αποτελούν ένα καταφύγιο για τους επενδυτές, όμως έχουν και τα μειονεκτήματά τους. Πρόκειται για μία μορφή χρηματοδότησης πιο δαπανηρή από τις παραδοσιακές δυτικές. Επίσης, επειδή η Σαρία απαγορεύει την είσπραξη ή την καταβολή τόκων, τα Ισλαμικά ιδρύματα συχνά σκαρφίζονται περίτεχνες ρυθμίσεις στις οποίες ο δανειολήπτης και ο δανειστής σχηματίζουν εικονικές συνεργασίες. Για παράδειγμα, μια τράπεζα που δίνει ένα στεγαστικό δάνειο με βάση τις αρχές της Σαρία θα μπορούσε να κάνει

μια σύμπραξη με τον αγοραστή ώστε να αγοράσει ένα ακίνητο και τότε να το ενοικιάσει στον αγοραστή. Οι ρυθμίσεις αυτές δεν είναι πάντοτε οι πιο αποτελεσματικές².

Βιβλιογραφία

1. Saleh Jallad, Ισλαμικό Τραπεζικό Σύστημα (Τραπεζικό Σύστημα Χωρίς Τόκο) Συγκριτική Ανάλυση, χ.χ.χ.τ..
2. Ο. Αριστείδου, «ισλαμικά χρηματοοικονομικά», και ποιες είναι οι διαφορές τους, από το κλασσικό δυτικό σύστημα, s.l et a..

² Ο. Αριστείδου, «ισλαμικά χρηματοοικονομικά», και ποιες είναι οι διαφορές τους, από το κλασσικό δυτικό σύστημα, s.l et a..